Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZ-BORDONE,
predstavljeni 8. julija 2021 [1]

Zadeva C-289/20

IB
proti
FA

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo cour d'appel de Paris (pritožbeno sodišče v Parizu, Francija))

„Predhodno odločanje – Območje svobode, varnosti in pravice – Mednarodna sodna pristojnost, priznavanje in izvrševanje odločb v zakonskih sporih – Uredba (ES) št. 2201/2003 – Pojem običajnega prebivališča“

1. Evropska unija se je v zadnjih letih 20. stoletja v okviru pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah najprej z Maastrichtsko pogodbo [2] in nato z Amsterdamsko pogodbo [3] lotila vprašanj družinskega prava, povezanih z integracijo.

2. Za ureditev sodne pristojnosti v zakonskih sporih je bila najprej sprejeta konvencija, ki ni začela veljati [4], nato pa Uredba (ES) št. 1347/2000 [5], ki je bila razveljavljena z Uredbo (ES) št. 2201/2003 [6], ki še vedno velja [7].

3. Sodišče je člen 3 Uredbe št. 2201/2003 razlagalo v okviru več postopkov predhodnega odločanja. [8] Če se ne motim, se nobeden ni nanašal na posledice, ki bi jih za razlago tega člena imela dopustitev, da ima en zakonec (ali da imata oba) lahko dve ali celo več „običajnih prebivališč“.

1 Jezik izvirnika: španščina.

2 Pogodba o Evropski uniji (UL 1992, C 191, str. 1); zlasti člen K.3 v povezavi s členom K.1.

3 Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti (prečiščena različica Amsterdam) (UL 1997, C 340, str. 173); zlasti člen 61.

4 Konvencija z dne 28. maja 1998 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih (UL 1998, C 221, str. 1; v nadaljevanju: Konvencija iz leta 1998).

5 Uredba Sveta z dne 29. maja 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 1, str. 209).

6 Uredba Sveta z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 6, str. 243).

7 V zvezi z njeno veljavnostjo glej točko 27 teh sklepnih predlogov.

8 Na primer v zvezi z dvojnim državljanstvom zakonca. Sodba z dne 16. julija 2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474; v nadaljevanju: sodba Hadadi).

4. Sodišče bo v okviru obravnave tega predloga za sprejetje predhodne odločbe torej lahko preučilo vprašanje, o katerem je že odločalo na drugih področjih,[9] na zadevnem področju pa še ne. Za oblikovanje odgovora bo najprej treba opredeliti obseg pojma „običajno prebivališče“, kadar se ta uporablja za določitev mednarodne sodne pristojnosti v sporih v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti ali razveljavitvijo zakonske zveze.

I. Pravni okvir: Uredba št. 2201/2003

5. V uvodni izjavi 1 je navedeno:

„Evropska skupnost si je zastavila cilj oblikovati območje svobode, varnosti in pravice, v katerem je zagotovljen prost pretok oseb. V ta namen mora Skupnost med drugim sprejeti tudi ukrepe na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah, potrebne za pravilno delovanje notranjega trga.“

6. V uvodni izjavi 8 je navedeno:

„Glede sodnih odločb o razvezi, prenehanju življenjske skupnosti ali razveljavitvi zakonske zveze je treba to uredbo uporabljati le za prenehanje zakonskih vezi in ne sme zadevati vprašanj, kot so razlogi za razvezo, premoženjske posledice zakonske zveze ali drugih pomožnih ukrepov.“

7. Člen 3 določa:

„1. V zadevah glede razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze so pristojna sodišča države članice:

a) na ozemlju katere:

   – zakonca običajno prebivata ali

   – sta zakonca nazadnje običajno prebivala, če eden od njiju še vedno tam prebiva, ali

   – nasprotna stranka običajno prebiva ali

   – v primeru skupne vloge, običajno prebiva eden od zakoncev ali

   – vlagatelj običajno prebiva, če je prebival tam najmanj leto dni neposredno pred vložitvijo vloge, ali

   – vlagatelj običajno prebiva, če je bival tam najmanj šest mesecev neposredno pred vložitvijo vloge in je bodisi državljan te države članice ali pa ima, v primeru Združenega kraljestva in Irske, tam svoj ‚domicile‘;

b) katere državljana sta oba zakonca ali, v primeru Združenega kraljestva in Irske, kjer imata oba zakonca svoj ‚domicile‘

[…]“.

[9] Na področju dedovanja sodba z dne 16. julija 2020, E. E. (Sodna pristojnost v dednih zadevah in pravo, ki se uporablja za dedovanje) (C-80/19, EU:C:2020:569; v nadaljevanju: sodba E. E. (Sodna pristojnost v dednih zadevah in pravo, ki se uporablja za dedovanje)).

II. Dejansko stanje, spor in vprašanje za predhodno odločanje

8. FA z irskim državljanstvom in IB s francoskim državljanstvom sta leta 1994 na Irskem sklenila zakonsko zvezo. Imata tri zdaj že polnoletne otroke.

9. IB je 28. decembra 2018 vložil tožbo za razvezo zakonske zveze pri Tribunal de grande instance de Paris (okrožno sodišče v Parizu, Francija).

10. Juge aux affaires familiales du tribunal de grande instance de Paris (sodnik za družinske zadeve pri okrožnem sodišču v Parizu) je s sklepom z dne 11. julija 2019 razglasil, da francoska sodišča niso pristojna za odločanje o razvezi zakonske zveze. Izrek je obrazložil s temi dejstvi:

– družinsko bivališče je bilo na Irskem, kjer se je družina nastanila leta 1999 in kupila nepremičnino, ki je bilo skupno bivališče zakoncev; tudi otroci so prebivali in se izobraževali na Irskem;

– med zakoncema ni prišlo do ločitve in ni razvidno, da je bila njuna skupna želja, da bi skupno bivališče prenesla v Francijo;

– obstaja pa veliko podatkov, na podlagi katerih je mogoče potrditi, da je bil IB osebno in družinsko vezan na Irsko, kamor se je odpravljal vsak konec tedna k svoji ženi in otrokom ter kjer se je redno udejstvoval v športnih in prostočasnih dejavnostih;

– v šestih mesecih pred vložitvijo tožbe (torej po 27. juniju 2018) IB ni spremenil načina življenja tako, da bi bilo mogoče iz tega sklepati, da je prenehal prebivati na Irskem. Nasprotno, na Irskem je živel enako družinsko življenje do božičnih počitnic leta 2018, ki jih je preživel z ženo in otroki v družinskem bivališču;

– povezanost IB z Irsko ne izključuje povezave s Francijo, kamor je od leta 2017 vsak teden odhajal na delo. Dejansko je imel dve prebivališči – enega med tednom iz poklicnih razlogov v Parizu ter drugega preostali čas na Irskem, kjer je bival skupaj z ženo in otroki.

11. IB je zoper sklep prvostopenjskega sodišča vložil pritožbo pri cour d'appel de Paris (pritožbeno sodišče v Parizu, Francija), s katero je predlagal, naj se ta sklep razveljavi in ugotovi, da so francoska sodišča krajevno pristojna za odločanje o razvezi zakonske zveze. Zlasti je prerekal ugotovitev, da v Franciji ni nameraval vzpostaviti „trajnega ali običajnega središča interesov z željo, da bi ta kraj postal stalne narave".

12. FA je pritožbenemu sodišču predlagala, naj izpodbijani sklep potrdi.

13. Cour d'appel de Paris (pritožbeno sodišče v Parizu) je presodilo, da je IB najmanj šest mesecev pred vložitvijo tožbe za razvezo zakonske zveze v Franciji vzpostavil stalno in trajno prebivališče, vendar ob tem ni izgubil prebivališča na Irskem, kjer je ohranil družinske vezi in kamor se je iz osebnih razlogov odpravljal enako redno kot pred tem.

14. Zato meni, da ima IB v Franciji prebivališče, ki ima zaradi značilnosti stalnosti in trajnosti naravo običajnega prebivališča, in obenem prebivališče z enakima značilnostma na Irskem.

15. Na podlagi tega navedeno sodišče sklepa, da bi bila lahko v skladu s členom 3(1)(a), peti in šesti pododstavek, Uredbe št. 2201/2003 za odločanje o razvezi zakonske zveze enako pristojna francoska in irska sodišča.

16. V teh okoliščinah je presodilo, da je nujna razlaga pojma „običajno prebivališče“, in zato Sodišču predložilo to vprašanje za predhodno odločanje:

„Ali je mogoče, kadar, tako kot v obravnavanem primeru, iz dejanskih okoliščin izhaja, da eden od zakoncev živi v dveh državah članicah, v smislu člena 3 Uredbe št. 2201/2003 in za namen njegove uporabe šteti, da ima ta zakonec običajno prebivališče v dveh državah članicah, tako da so sodišča teh dveh držav članic – v primeru izpolnjevanja pogojev, naštetih v navedenem členu, v obeh državah članicah – enako pristojna za odločanje o razvezi zakonske zveze?“

III. Postopek pred Sodiščem

17. Predlog za sprejetje predhodne odločbe je sodno tajništvo Sodišča prejelo 30. junija 2020.

18. Pisna stališča so predložile FA, nemška, francoska, irska in portugalska vlada ter Evropska komisija.

19. IB je 17. februarja 2021 vložil obrazloženi predlog za obravnavo. Vendar je dal soglasje, da se obravnava zaradi zdravstvene krize nadomesti s pisnimi navedbami; tako je bilo tudi odrejeno. Navedbe, ki so bile predložene, ker obravnava ni bila opravljena, so poleg IB podale še francoska in irska vlada ter Komisija.

IV. Analiza

A. Uvodne ugotovitve

20. Premisa vprašanja za predhodno odločanje je okoliščina, da oseba „živi v dveh državah članicah“.[10] Predložitveno sodišče želi izvedeti, kakšen je pomen tega dejavnika za določitev sodišča, ki je pristojno za odločanje o tožbi za razvezo zakonske zveze.

21. V odgovoru bo treba oblikovati stališče o tem, kaj je treba razumeti pod pojmom „običajno prebivališče“ odrasle osebe za namene člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003. Če bi se potrdilo, da ima IB *lahko* običajno prebivališče v smislu te določbe v dveh državah članicah, bo treba preučiti še, ali so sodišča teh držav enako pristojna za odločanje o razvezi zakonske zveze.

22. Za boljše razumevanje ureditve, ki se uporabi, se bom skliceval predvsem na njene predhodnice.

23. Z Uredbo št. 2201/2003 so za celotno Evropsko unije z izjemo Danske urejeni mednarodna sodna pristojnost v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo, priznavanje in izvrševanje odločb ter sodelovanje med organi.

[10] Sociološka raziskava bi najbrž pokazala, da število primerov, v katerih je v takem položaju eden od zakoncev (ali celo oba), narašča.

24. Ne gre za prvi instrument za ureditev tega področja. Kot sem že omenil, je bila leta 1998 sklenjena konvencija o istih vidikih (čeprav je bila starševska odgovornost z njo urejena v manjšem obsegu). Skupaj z njo je bilo izdelano pojasnjevalno poročilo, v katerem je bil obrazložen smisel pravil, ki jih ta konvencija določa. [11]

25. Konvencija iz leta 1998 ni začela veljati. Ker je Skupnost kmalu zatem pridobila pristojnost na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah, je bila njena vsebina vključena v Uredbo št. 1347/2000, v katere uvodni izjavi 6 je poudarjena kontinuiteta med obema predpisoma.

26. Uredba št. 1347/2000 je bila tri leta pozneje nadomeščena z Uredbo št. 2201/2003, katere področje uporabe je bilo razširjeno na postopke in sodne odločbe v zvezi s starševsko odgovornostjo, ki niso povezane z zakonskimi spori. Pravila o mednarodni sodni pristojnosti za spore o razvezi, prenehanju življenjske skupnosti ali razveljavitvi zakonske zveze pa so ostala nespremenjena.

27. Uredba št. 2201/2003 bo prenehala veljati 1. avgusta 2022, ker je bila 25. junija 2019 sprejeta Uredba (EU) 2019/1111 [12], ki je bila zasnovana, da bi se popravile pomanjkljivosti, ki se pri uporabi prvonavedene uredbe pojavljajo v postopkih, v katerih je udeležen otrok. Pravila o mednarodni sodni pristojnosti za položaje zakonske krize se niso spremenila.

28. Ker so pravila o pristojnosti v sporih v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti ali razveljavitvijo zakonske zveze v zaporednih predpisih ostala enaka in ker o teh pravilih v Uredbi št. 2201/2003 ni pojasnil, so predhodni predpisi (in torej zlasti poročilo Borrás) osrednji – čeprav ne edini – element za razumevanje pojma „običajno prebivališče“ iz člena 3 navedene uredbe. [13]

B. „Običajno prebivališče“ v skladu s členom 3 Uredbe št. 2201/2003

29. Člen 3 Uredbe št. 2201/2003 je del predpisa, s katerim se na področju, na katerem se uporablja, zagotavlja prosto gibanje oseb na evropskem območju svobode, varnosti in pravice. [14]

30. Iz pravilnega razumevanja svobode gibanja izhaja, da države članice ne smejo določati niti neposrednih omejitev za njeno uresničevanje niti ovir, zaradi katerih bi posredno nastali takšni odvračilni učinki.

31. Ti odvračilni učinki lahko nastanejo zaradi razlik med družinskopravnimi ureditvami držav članic ali težav, s katerimi se oseba sooča pri doseganju priznanja svojega osebnega statusa zunaj države članice, v kateri je nastal.

[11] Pojasnjevalno poročilo h Konvenciji o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih, sklenjeni na podlagi člena K.3 Pogodbe o Evropski uniji (UL 1998, C 221, str. 27; v nadaljevanju: poročilo Borrás). Svet ga je potrdil 28. maja 1998.

[12] Uredba Sveta o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok (prenovitev) (UL 2019, L 178, str. 1). Ob pridržku prehodnih določb iz člena 100 te uredbe bo z njo Uredba (ES) št. 2201/2003 razveljavljena s 1. avgustom 2022: glej člen 104 prvonavedene uredbe.

[13] Glej uvodno izjavo 6 Uredbe št. 1347/2000 in uvodno izjavo 3 Uredbe št. 2201/2003. Sodišče se je na uvodne izjave prvonavedene uredbe sklicevalo v okviru razlage člena 3 drugonavedene uredbe v sodbi z dne 29. novembra 2007, Sundelind Lopez (C-68/07, EU:C:2007:740; v nadaljevanju: sodba Sundelind Lopez, točka 26). Generalni pravobranilci se v sklepnih predlogih pri razlagi veljavne uredbe pogosto sklicujejo na poročilo Borrás: glej sklepne predloge generalne pravobranilke E. Sharpston v zadevi Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:296, točke 13, 84, 85 in 86); generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:152, točke 37, 57 in 58); generalnega pravobranilca Y. Bota v zadevi Liberato (C-386/17, EU:C:2018:670, točki 55 in 69) ali generalnega pravobranilca H. Saugmandsgaarda Øeja v zadevi UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, točka 28).

[14] Sodba z dne 13. oktobra 2016, Mikołajczyk (C-294/15, EU:C:2016:772, točka 33): „[…] z Uredbo št. 2201/2003 [se], kot izhaja iz njene uvodne izjave 1, prispeva k oblikovanju območja svobode, varnosti in pravice, v katerem je zagotovljen prosti pretok oseb.“

32. Zakonodajalec Unije se je tega položaja zavedal in zato vzpostavil enoten pravni okvir za olajšanje dostopa do sodišč držav članic v sporih v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti in razveljavitvijo zakonske zveze, v katerih se pojavlja tuj element, ter za vzajemno priznavanje izdanih odločb.[15]

33. Zakonodajalec se v členu 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 za določitev sodišč, ki so pristojna za zgoraj omenjene spore, večkrat sklicuje na običajno prebivališče enega ali obeh zakoncev.

1. Avtonomna razlaga

a) Pristop k pojmu običajnega prebivališča v drugih predpisih

1) Splošno

34. V več predpisih Evropske unije za pravosodno sodelovanje na področju družinskega prava se, podobno kot v nekaterih večstranskih mednarodnih konvencijah,[16] običajno prebivališče zainteresirane stranke (zainteresiranih strank) uporablja kot merilo za določitev mednarodne sodne pristojnosti (neposredno ali v okviru priznavanja sodnih odločb) in navezna okoliščina kolizijskih pravil.[17]

35. Običajno prebivališče je pogosto merilo tudi na drugih področjih prava Unije[18] in v mednarodnih konvencijah[19]. Skupno tem besedilom je, da ta pojem v njih praviloma niti ni opredeljen niti v zvezi z njegovo razlago ni napotila na pravne rede držav članic (oziroma držav pogodbenic).[20]

36. V vsakdanjem jeziku izraz „običajno prebivališče“ označuje redno ali stalno prebivanje v določenem kraju. Vendar za njegovo uporabo v pravni terminologiji ne zadostuje samo razlaga, omejena na običajen pomen izrazov.[21]

15 Uvodna izjava 4 Uredbe št. 1347/2000.

16 Na primer Konvencija o pristojnosti in pravu, ki se uporablja, v zvezi z zaščito mladoletnih oseb, sestavljena v Haagu 5. oktobra 1961; Konvencija o priznavanju razvez in prenehanju življenjskih skupnosti, sestavljena 1. junija 1970 v Haagu; Konvencija o pristojnosti, pravu, ki se uporabi, priznavanju, izvršitvi in sodelovanju na področju starševske odgovornosti in ukrepov za zaščito otrok, sestavljena 19. oktobra 1996 v Haagu; ali Evropska konvencija o priznavanju in izvršitvi odločb o skrbništvu nad otroki in ponovnem vzpostavljanju skrbništva nad otroki, sestavljena v Luksemburgu 20. maja 1980.

17 Tradicionalna merila, kot so državljanstvo ali stalno prebivališče, ki so se prej prednostno uporabljala kot izraz povezave med posameznikom in pravnim sistemom, se opuščajo ali postajajo manj pomembna.

18 Glej na primer Uredbo (ES) št. 883/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o koordinaciji sistemov socialne varnosti (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 5, str. 72), v kateri je uporabljen izraz „stalno prebivališče“. V členu 1(j) te uredbe je ta izraz opredeljen kot „kraj, v katerem oseba običajno prebiva“. Sodišče je v sodbi z dne 5. junija 2014, I (C-255/13, EU:C:2014:1291), v tem okviru pojasnilo razliko med izrazoma „stalno prebivališče“ in „začasno bivanje“.

19 Na primer Konvencija Sveta Evrope z dne 11. maja 2011 o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter boju proti njima, sestavljena v Istanbulu 11. maja 2011 (člen 44).

20 Razlog za ta neobstoj je v tem, da se ne želi vplivati na druga besedila, v katerih je uporabljen isti pojem, kot je pojasnjeno v: Lagarde, P., *Pojasnjevalno poročilo h Konvenciji o pristojnosti, pravu, ki se uporabi, priznavanju, izvršitvi in sodelovanju na področju starševske odgovornosti in ukrepov za zaščito otrok, sestavljeni 19. oktobra 1996 v Haagu*, v: *Actes et documents de la Dix-huitième session de la Conférence de La Haye de droit international privé*, 1996, zvezek II, str. 552, točka 40.

21 Glej v istem smislu sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi A (C-523/07, EU:C:2009:39, točka 15) v zvezi z običajnim prebivališčem iz člena 8 Uredbe št. 2201/2003.

37. Iz preambul, pojasnjevalnih poročil, pripravljalnih dokumentov in sodne prakse Sodišča je razvidna težnja, da se običajno prebivališče enači s „središčem interesov“ osebe. Za določitev običajnega prebivališča *in abstracto* se upošteva skupek nekaterih *naveznih okoliščin*, za določitev *in concreto* pa je treba te okoliščine preučiti glede na razmere danega primera. [22]

38. Narava interesov ter upoštevni vidiki in indici (skratka, *navezne okoliščine*), s katerimi je opredeljeno običajno prebivališče neke osebe, so odvisni od okvira določbe, ki vključuje to merilo za določitev pristojnosti. Poleg tega je treba upoštevati cilj te določbe in celoten normativni okvir, v katerega je umeščena.

39. Kot je večkrat pojasnilo Sodišče, sta v okviru Uredbe št. 2201/2003 pojem običajnega prebivališča in njegova razlaga avtonomna. [23] Okvir določb te uredbe in njihov namen bosta torej odločilna za zamejitev možnosti njihove uporabe po analogiji in prenosa med pravnimi področij. [24]

2) Druga področja pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah

i) Običajno prebivališče otroka

40. Sodišče v sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo običajno prebivališče otrok enači s središčem njihovih življenjskih interesov, ki ga ugotovi na podlagi skupka indicev, ki se:

– izberejo glede na njihovo primernost ali ujemanje z okvirom določbe, [25] v kateri je vsebovano merilo, in cilji Uredbe št. 2201/2003, s katero se stremi h kar največji otrokovi koristi; [26] in

– uporabijo (ter tehtajo) ob upoštevanju vseh okoliščin konkretnega primera. [27]

41. Sodišče pa zavrača, da bi se lahko brez nadaljnjega uporabile opredelitve ali razlage tega pojma z drugih področij prava Unije (zlasti s področja socialne varnosti in javnih uslužbencev). Ravno zato, ker je okvir drugačen, jih namreč „ni mogoče neposredno prenesti v okvir presoje običajnega prebivališča otrok v smislu člena 8(1) Uredbe [št. 2201/2003]“. [28]

[22] To presojo *ad casum* seveda opravijo nacionalna sodišča. Ker se nanaša na posamičen primer, je „[n]avedbe, podane v okviru neke zadeve, […] na drugo zadevo [mogoče prenesti] samo s previdnostjo“. Sodba z dne 28. junija 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513; v nadaljevanju: sodba HR, točka 54).

[23] Prav tam, točka 40; „Ker […] [U]redba [št. 2201/2003] ne vsebuje opredelitve pojma ‚običajno prebivališče‘ […] ali napotitve na pravo držav članic v zvezi s tem, je Sodišče že večkrat razsodilo, da gre za samostojen pojem prava Unije, ki ga je treba razlagati ob upoštevanju konteksta določb, v katerih je ta pojem naveden, in [zlasti] ciljev Uredbe št. 2201/2003“. Tudi na splošno ima prednost avtonomna uporaba: glej točko 35 in opombo 20 teh sklepnih predlogov.

[24] Ne strinjam se torej s trditvijo Francije, da bi moral biti *sam pojem* običajnega prebivališča skupen tej in drugim uredbam (zlasti Uredbi (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (UL 2012, L 201, str. 107)).

[25] Upoštevne določbe so te, v katerih se zakonodajalec na običajno prebivališče sklicuje kot na merilo za določitev pristojnosti, ter člen 11 Uredbe št. 2201/2003, ki se nanaša na neupravičeno premestitev. V zvezi s prvimi glej sodbo HR, v zvezi z drugim pa sodbo z dne 8. junija 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436; v nadaljevanju: sodba OL).

[26] Uvodna izjava 12 Uredbe št. 2201/2003 in, med drugim, sodba z dne 2. aprila 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225; v nadaljevanju: sodba A, točka 35) ter sodbi OL (točka 66) in HR (točka 59). Ta element seveda ni podan v primeru običajnega prebivališča odrasle osebe.

[27] Med drugim sodba A (točka 37 in naslednje), sodba z dne 22. decembra 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, točka 47 in naslednje), ter sodba OL (točka 42 in naslednje).

[28] Sodba A, točka 36.

ii) Običajno prebivališče umrle osebe

42. Enak pristop se *mutatis mutandi* uporabi za določitev običajnega prebivališča umrle osebe, ki je uporabljena v Uredbi (EU) št. 650/2012. [29]

43. Zakonodajalec se v uvodnih izjavah te uredbe na takšno prebivališče sklicuje kot na „središče interesov [družine] in [družabnega življenja]“ zapustnika in navaja, da mora pristojni organ pri ugotavljanju tega prebivališča „oceniti vse okoliščine življenja zapustnika v letih pred njegovo smrtjo in ob njegovi smrti, pri čemer bi moral upoštevati vsa pomembna dejstva, zlasti kako dolgo in kako pogosto je zapustnik bival v zadevni državi, pa tudi pod kakšnimi pogoji in zakaj je tam bival“. Tako določeno običajno prebivališče „bi moralo izkazovati posebej tesno in trdno povezavo z zadevno državo, upoštevajoč posebne cilje te uredbe“. [30]

iii) Običajno prebivališče insolventnega dolžnika

44. Običajno prebivališče je nazadnje (posredno) merilo za določitev mednarodne sodne pristojnosti in v zvezi s tem tudi navezna okoliščina kolizijskega pravila v Uredbi (EU) 2015/848 o postopkih v primeru insolventnosti. [31]

45. V skladu s členom 3(1) se domneva, da je „središče glavnih interesov“ dolžnika, ki je posameznik, njegovo običajno prebivališče. Interesi, ki so v tem okviru upoštevni, so finančni in gospodarski interesi; indici, ki jih je treba presoditi, so ti, na podlagi katerih lahko tretje osebe zlahka prepoznajo to „središče interesov“. [32]

b) Prilagoditev tega pristopa členu 3(1) Uredbe št. 2201/2003

46. Opisani pristop je zaradi svoje prožnosti primeren za določitev običajnega prebivališča iz člena 3 Uredbe št. 2201/2003, s čimer se v zadevah v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti ali razveljavitvijo zakonske zveze omogoči dodelitev pristojnosti sodiščem ene države članice.

47. Uredba ne vsebuje nobene smernice o tem, kaj je ali kako se določi „običajno prebivališče“ odrasle osebe v položaju zakonske krize, in v zvezi s tem v njej ni nobene napotitve na nacionalne pravne rede. Ta molk je nameren (in značilen tudi za prejšnje predpise).

48. To je poudarjeno v poročilu Borrás, v katerem je navedeno:

– o tem se je razpravljalo v okviru vključitve (sedanje) šeste alinee člena 3(1)(a); [33] nazadnje je bilo odločeno, da se pravilo za opredelitev kraja običajnega prebivališča za namene Konvencije iz leta 1998 [34] ne določi;

[29] Zadnje običajno prebivališče zapustnika je splošna navezna okoliščina za določitev mednarodne sodne pristojnosti in prava, ki se uporablja.

[30] Uvodni izjavi 23 in 24. Glej tudi moje sklepne predloge v zadevi E. E. (C-80/19, EU:C:2020:230, točka 45 in naslednje) in sodbo E. E. (Sodna pristojnost v dednih zadevah in pravo, ki se uporablja za dedovanje) (točke od 38 do 40).

[31] Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 2015 o postopkih v primeru insolventnosti (UL 2015, L 141, str. 19).

[32] Uvodna izjava 28 Uredbe 2015/848 in sodba z dne 16. julija 2020, Novo Banco (C-253/19, EU:C:2020:585, točka 21).

[33] Ustrezna določba Konvencije iz leta 1998 je bil člen 2(1)(a), šesta alinea.

[34] Poročilo Borrás, točka 32.

– „posebej se je upoštevala“ opredelitev, ki jo je Sodišče oblikovalo na drugih področjih in v skladu s katero je „običajno prebivališče“ „kraj, v katerem je zadevna oseba z namenom, da bo stalen, določila trajno ali običajno središče svojih interesov“;[35]

– drugi predlogi[36] so bili zavrnjeni, na podlagi česar se lahko sklepa, da je bil ta, ki se je v pogajanjih „posebej upošteval“, sprejet kot delovna opredelitev.

49. Zaradi kontinuitete med Konvencijo iz leta 1998 in veljavno Uredbo je mogoče sklepati, da obstoječa merila za določanje mednarodne sodne pristojnosti v sporih v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti in razveljavitvijo zakonske zveze temeljijo na istem cilju.

50. Opredelitev interesov, ki so upoštevni za ugotavljanje običajnega prebivališča zakoncev, in izbiro naveznih dejavnikov, na podlagi celovite presoje katerih bo to določeno v danem primeru, je treba opraviti, kot sem že navedel, avtonomno, ob upoštevanju okvira določb in namena Uredbe št. 2201/2003.[37]

51. Poleg tega se ne sme pozabiti, da se lahko v teh zadevah položaj hitro spremeni ravno zaradi zakonske krize. Pogosto pride do spremembe običajnega prebivališča, po kateri se morda eden od zakoncev vrne v svojo državo članico izvora, kadar gre za zakonca z različnima državljanstvoma.

2. Okvir člena 3 in namen Uredbe št. 2201/2003

a) Natančnejša pojasnitev: funkcije običajnega prebivališča v oddelku 1 poglavja II Uredbe št. 2201/2003 in enotnost pojma

52. Običajno prebivališče in državljanstvo države članice sta ključna elementa oddelka 1 („Razveza zakonske zveze, ločitev [prenehanje življenjske skupnosti] ali razveljavitev zakonske zveze“) poglavja II („Pristojnost“) Uredbe št. 2201/2003.

53. Ta elementa imata dve funkciji: določitev mednarodne sodne pristojnosti v sporih v zvezi z zakonskimi krizami v skladu s členom 3 in zamejitev obsega omenjenega oddelka v skladu s členoma 6 in 7.[38]

54. Pojem „običajno prebivališče“ je v obeh primerih enak, zato je opredelitev, ki se privzame v okviru člena 3(1), upoštevna za člena 6 in 7. To izhaja iz uvodne izjave 8 Uredbe št. 1347/2000, predhodnice zdaj veljavne Uredbe, v kateri se veljavnost tega predpisa razširi tudi na državljane tretjih držav, „ki so dovolj tesno povezani z ozemljem ene izmed držav članic, *v skladu z naveznimi okoliščinami za določitev pristojnosti, določenimi s to uredbo*“.[39]

[35] *Loc. ult. cit*. Ta opredelitev ustreza zadevam s področja javnih uslužbencev in socialne varnosti.

[36] *Loc. ult. cit.*

[37] Točki 38 in 39 teh sklepnih predlogov.

[38] V skladu s členom 6 se pravila o sodni pristojnosti, ki se uporabljajo v skladu z zakonodajo vsake države članice, ne morejo uporabiti v sporih, v katerih ima tožena stranka običajno prebivališče v eni od držav članic ali ima državljanstvo države članice (ali, v primeru Irske, ima na njenem ozemlju „domicile“). Sodišče je v sodbi Sundelind Lopez razsodilo, da je posameznik, ki nima običajnega prebivališča v državi članici ali nima državljanstva ene od držav članic, lahko tožen pred sodišči, ki so pristojna v skladu s pravili o subsidiarni pristojnosti, če na podlagi Uredbe niso pristojna sodišča nobene države članice.

[39] Moj poudarek.

b) Ad hoc ***merilo za določitev mednarodne sodne pristojnosti***

55. Za položaje zakonske krize se v skladu s členom 3(1)(a) in (b) Uredbe št. 2201/2003 mednarodna sodna pristojnost določi na podlagi meril, ki temeljijo na osebnih okoliščinah enega ali obeh zakoncev. Gre za izključne pristojnosti, med katerimi ni hierarhije.[40]

56. V seznamu podlag za pristojnost so povzeta merila iz člena 3 Uredbe št. 1347/2000, v katerem so bila povzeta merila iz člena 2 Konvencije iz leta 1998. V zvezi z običajnim prebivališčem se ta merila nanašajo na:

– običajno prebivališče, ki je ali ki je bilo v preteklosti[41] *skupno obema strankama*;

– običajno prebivališče *ene stranke*:

  – na podlagi dogovora z drugo stranko, če je vloga skupna; v tem primeru so lahko pristojna sodišča države članice običajnega prebivališča tožeče ali tožene stranke;

  – če gre za običajno prebivališče nasprotne stranke;

  – običajno prebivališče osebe, ki je vložila vlogo, če je ta tam prebivala najmanj leto dni neposredno pred vložitvijo vloge ali šest mesecev pred vložitvijo vloge, če je državljanka te države članice (ali pa ima, v primeru Združenega kraljestva in Irske, tam svoj „domicile“).

57. V poročilu Borrás so pojasnjeni razlogi za izbiro pravil o pristojnosti in njihovo alternativnost: so v skladu z interesi strank, omogočajo prožno ureditev, ki je prilagojena mobilnosti oseb, ter izražajo bližino, razumljeno kot dejansko povezavo med osebo in državo članico. Z njimi se skratka skuša doseči „upoštevanje potreb oseb brez okrnitve pravne varnosti“.[42]

58. Sodišče je ta pojasnila upoštevalo v različnih sodbah, sprejetih v zvezi s členom 3(1) Uredbe št. 2201/2003.[43]

59. V poročilu Borrás je navedeno tudi, da je bila možnost vložitve tožbe v kraju, v katerem je le središče interesov enega od zakoncev, v primeru, v katerem ta kraj ni središče interesov tožene stranke in vložitev tožbe v tem kraju ni bila predmet dogovora med strankama, v besedilo vključena zato, ker je bil to za nekatere države pogoj *sine qua non* za sprejetje Konvencije iz leta 1998.[44]

[40] Sodba Hadadi, točka 48. Ni formalne hierarhije med podlagami za pristojnost, čeprav obstajajo glasovi, naj se ob prenovitvi Uredbe taka hierarhija uvede (tako v imenu *Groupe européen de droit international privé* po zasedanju v Antwerpnu septembra 2018: https://www.gedip-egpil.eu/documents/Anvers %202018/DivorceCompletV5.7.2.19.pdf). V novem členu 3 so ohranjena ista pravila o pristojnosti, ki so vsa na enaki ravni. Drugačna pa je stopnja sprejetosti vsakega od teh pravil: v tem smislu je v poročilu Borrás, točki 30 in 32, poudarjeno, da so nekatera od vključenih meril v državah članicah široko sprejeta, medtem ko je glede drugih potreben političen kompromis. Pri drugonavedenih gre za pravila, ki so zdaj zajeta v peti in šesti alinei člena 3(1)(a).

[41] V drugonavedenem primeru mora eden od zakoncev še vedno prebivati v tej državi članici. Ni določeno, kdaj mora biti ta okoliščina ugotovljena. Iz pete in šeste alinee izhaja, da gre za trenutek vložitve vloge, in zdi se razumno domnevati, da enako velja za druge podlage pristojnosti.

[42] Poročilo Borrás, točke 27, 28 in 30. V uvodni izjavi 12 Uredbe št. 1347/2000 je navedeno, da mora obstajati dejanska povezanost med prizadeto stranko in državo članico, ki pristojnost izvaja, pri čemer se ne razlikuje med zakonskimi spori in spori v zvezi s starševsko odgovornostjo.

[43] Sodbi Sundelind Lopez (točka 26) in Hadadi (točka 48) ter sodba z dne 13. oktobra 2016, Mikołajczyk (C-294/15, EU:C:2016:772, točki 49 in 50).

[44] Opomba 40 teh sklepnih predlogov.

60. S tem je izražena skrb v zvezi s posebnim in zgoraj omenjenim [45] primerom, v katerem se zakonec zaradi zakonske krize preseli v drugo državo članico. Ta preselitev pogosto pomeni vrnitev – celo takojšnjo – v državo, v kateri je prebival pred sklenitvijo zakonske zveze, ali v državo, katere državljan je. V teh primerih je mogoče ugotoviti povezavo med posameznikom in sodiščem, čeprav se objektivna geografska bližina še ni ustalila.

3. Običajno prebivališče pri določanju mednarodne sodne pristojnosti

61. Pojem, na katerem temeljijo podlage za pristojnost iz člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003:

– ustreza središču *življenjskih* interesov posameznika, za katere se štejejo interesi, povezani z družbenim in družinskim življenjem. Kraj *poklicnih* in *premoženjskih* interesov je v pomoč pri določitvi tega središča; vendar poklicni in premoženjski dejavniki sami po sebi ne morejo razvrednotiti osebnih dejavnikov, kadar ni ujemanja glede njihove lokacije;

– z njim se načeloma predpostavlja *bivanje* (in ne zgolj prisotnost) posameznika v nekem kraju, ki mora biti očitno, in sicer bodisi zato, ker je trajno, bodisi zato, ker je zanj značilna neka rednost ali stalnost, tako da so izpolnjeni pogoji za dejansko vključenost v družbeno okolje.

62. Opredelitev bivališča kot „običajnega prebivališča“ odrasle osebe ni *vselej* odvisna od tega, da mora preteči določeno obdobje. Prav tako ni odvisna od tega, da se je v tem obdobju ustalila *objektivna* geografska bližina med osebo in sodiščem, ki odloča o razvezi zakonske zveze, prenehanju življenjske skupnosti ali razveljavitvi zakonske zveze.

63. Če se s členom 3(1)(a), peta in šesta alinea, Uredbe št. 2201/2003 zahteva, da so poleg pogoja običajnega prebivališča izpolnjeni še nekateri časovni pogoji, je to zato, ker ti pogoji niso bistveni za to, da bi se samo prebivališče lahko štelo za „običajno“. [46]

64. Z zahtevo, da mora biti vlagatelj v državi običajnega prebivališča vsaj eno leto ali vsaj šest mesecev, če gre za državo, katere državljanstvo ima (oziroma, če je to ustrezno, v kateri ima „domicile“), je relativiziran pomen dejavnika „čas“ kot pokazatelja običajnosti prebivališča.

65. Zato je mogoče za namene člena 3 Uredbe št. 2201/2003 upravičeno šteti, da lahko zakonec zaradi preselitve v drug kraj, ki sledi zakonski krizi, v njem skoraj takoj (ali po preteku kratkega obdobja) pridobi običajno prebivališče.

66. V teh okoliščinah je mogoče trajanje, rednost ali stalnost fizične prisotnosti, ki so praviloma značilni za „običajno prebivališče“, dopolniti ali celo nadomestiti z *namenom* odrasle osebe, da se nastani v drugi državi in vključi v njeno okolje (ali se ponovno nastani v državi izvora in ponovno vključi v njeno okolje), s čimer pridobi novo običajno prebivališče in opusti prejšnje [47].

[45] Točka 51 teh sklepnih predlogov.

[46] To, da so bili dodani ti pogoji, se običajno pojasnjuje kot izraz namena omejitve *forum actoris* iz zadnjih dveh alinej člena 3(1)(a). To – pravilno – pojasnilo ne nasprotuje posledicam, ki jih imajo ti pogoji za pojem običajnega prebivališča.

[47] Če namen opustitve ni podan, se običajno prebivališče ne spremeni.

67. Ta namen je lahko podan že od samega začetka ali vznikne postopoma. V obeh primerih mora biti za to, da ga je mogoče upoštevati, razviden na podlagi stvarnih elementov ali zunanjih znakov.[48] V nasprotnem primeru bi postala uporaba pravila za določitev sodne pristojnosti pretirano zapletena in nazadnje celo nemogoča.

68. Za ugotovitev, da ima za namene člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 neka oseba v nekem kraju središče življenjskih interesov (ali, če je to upoštevno, da ga namerava v tem kraju vzpostaviti), je treba – tako kot na drugih podobnih področjih[49] – upoštevati vse dejavnike, na podlagi katerih je razvidna življenjska povezanost te osebe s tem krajem.

69. Takšni dejavniki so lahko zlasti pogoji in razlogi za njegovo bivanje na ozemlju ter – ob upoštevanju zgornjih pojasnil – trajanje in rednost tega bivanja. Taki indici so – med drugim – tudi:

– da je kraj v državi izvora;

– da je to kraj, v katerem bivajo sorodniki in prijatelji;

– da posameznik v tem kraju redno stanuje v najetem ali lastnem bivališču ali da je začel urejati, da bi bilo tako;

– da je to kraj v državi njegovega državljanstva;

– da posameznik v tem kraju ima ali išče stalno zaposlitev;

– da je posamezniku kultura tega kraja lastna.

70. Pomen teh ali podobnih indicev (ki niso, ponavljam, našteti taksativno[50]) je bil potrjen v sodni praksi Sodišča v zvezi z običajnim prebivališčem majhnega otroka ali dojenčka. Njegova življenjska povezanost s krajem izhaja iz njegove vključenosti v družinsko in družbeno okolje roditelja, od katerega je otrok odvisen, ob upoštevanju elementov, ki jih je samo Sodišče navedlo za ugotavljanje takega okolja.[51]

C. Eno običajno prebivališče

71. Določitev običajnega prebivališča odrasle osebe in odločitev na podlagi tega, katero sodišče je pristojno za odločanje o tožbi za razvezo, sta nalogi sodišča, pri katerem je bila ta tožba vložena. To sodišče bi si moralo prizadevati ugotoviti *eno* (torej *to*) običajno prebivališče bodisi enega od zakoncev bodisi obeh.

[48] Sodba HR, točka 46 in navedena sodna praksa.

[49] V istem smislu v zvezi z običajnim prebivališčem zapustnika sodba E. E. (Sodna pristojnost v dednih zadevah in pravo, ki se uporablja za dedovanje) (točka 38) in moji sklepni predlogi v isti zadevi (C-80/19, EU:C:2020:230, točka 49 in naslednje). V zvezi z običajnim prebivališčem otroka glej med drugimi sodbo A (točka 39).

[50] Lahko bi dodali, na primer, še to, da je oseba vpisana v register prebivalstva, ali – če odrasla oseba živi s šoloobveznimi otroki – to, da ti v danem kraju hodijo v vrtec ali šolo: v tem smislu sklepni predlogi generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi A (C-523/07, EU:C:2009:39, točka 44).

[51] Sodba A, točka 40; sodbi z dne 22. decembra 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, točke od 53 do 56), in z dne 9. oktobra 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, točka 52), ter sodba HR, točke od 44 do 47.

72. Res je, da s členom 3(1) Uredbe št. 2201/2003 v sporih, ki se nanašajo izključno na razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze, nista izključeni niti pristojnost več sodišč niti izbira sodišča (*forum shopping*). Položaj, v katerem sočasno teče več postopkov, je obravnavan in urejen v členu 19(1) in (3) Uredbe.

73. Vendar menim, da s tem argumentom ni mogoče upravičiti dodatnega povečanja števila pristojnih sodišč, kar bi bila posledica tega, da bi se za namene člena 3(1) Uredbe št. 2201/2003 na splošno dopustilo, da je mogoče *običajno* prebivati v več krajih naenkrat.

74. Proti taki razlagi govorijo besedilo te določbe, njen namen in drugi sistematski preudarki.

1. Besedilo in pomen izrazov

75. V celotnem besedilu člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 so navedena sodišča *države članice običajnega prebivališča*, pri čemer je uporabljena ednina.

76. Obenem se v skladu s členom 66 te uredbe, s katerim je urejena uporaba pravil o pristojnosti v državah članicah z dvema ali več pravnimi sistemi, „vsako sklicevanje na običajno prebivališče v navedeni državi članici nanaša na običajno prebivališče v ozemeljsk*i* enot*i*“.[52]

77. Če je običajno prebivališče izenačeno s *središčem* življenjskih interesov posameznika, sprejetje možnosti sočasnega obstoja več takšnih prebivališč prav tako ne bi bilo dosledno.

78. Ni pa ovir za obstoj več prebivališč „kot takih“[53], torej za to, da ima neka oseba poleg običajnega ali glavnega prebivališča še drugo ali druga sekundarna (počitniška, službena ali podobna) prebivališča. Taka prebivališča nimajo učinkov v okviru člena 3 Uredbe št. 2201/2003.

2. Namen določbe

79. Dopustitev možnosti obstoja več sočasnih *običajnih* prebivališč prav tako ne bi bila v skladu z namenom, ki mu Uredba št. 2201/2003 sledi s členom 3(1)(a).

80. Kot sem že pojasnil,[54] je ta namen v tem, da se:

– po eni strani, olajša mobilnost oseb znotraj Unije, in sicer tudi v primeru, če do prenosa prebivališča iz ene države članice v drugo pride zaradi zakonske krize;

– po drugi strani, zagotovi pravna varnost ter bližina med posamezniki in pristojnim sodiščem.

[52] Moj poudarek.

[53] Izraz prebivališče „kot tako“ za razlikovanje od „običajnega prebivališča“ si sposojam iz sklepnih predlogov generalnega pravobranilca P. Cruza Villalóna v zadevi Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:738, točka 71).

[54] Točki 57 in 58 teh sklepnih predlogov.

81. Z določenimi naveznimi okoliščinami se skuša doseči ravnotežje med tema ciljema: te okoliščine koristijo interesom tako zadevnih strank kot pravosodja. K temu ravnotežju pripomore tudi to, da posledica meril za določitev pristojnosti, ki temeljijo na običajnem prebivališču, ni, da – čeprav bi se na prvi pogled lahko zdelo – obstaja toliko alternativnih možnosti, kolikor je alinej v členu 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003. [55]

82. Zaradi razlage, ki bi bila glede števila sočasnih običajnih prebivališč istega posameznika permisivna, bi bilo lahko *de facto* porušeno ravnotežje med strankami, saj bi se povečalo število primerov, v katerih se je mogoče sklicevati na *forum actoris*. Poleg tega bi bilo bolj težavno predvideti, katera sodišča lahko znotraj Unije odločajo o razvezi, prenehanju življenjske skupnosti ali razveljavitvi zakonske zveze. [56]

83. Ti preudarki in tisti, ki sledijo spodaj, govorijo v prid ozki razlagi pojma običajnega prebivališča iz člena 3 Uredbe št. 2201/2003, čeprav oseba živi v različnih državah članicah.

3. Običajno prebivališče z vidika merila sistematske razlage (v širokem pomenu)

84. Če besedilo, smisel in namen člena 3 Uredbe št. 2201/2003 nasprotujejo temu, da bi bile pravne posledice, ki jih ta člen določa, lahko vezane na več običajnih prebivališč, ta postulat – kljub navedbam iz uvodne izjave 8 te uredbe – velja tudi zunaj okvira sporov v zvezi z zakonskimi krizami. [57]

85. Zakonodajalec Unije je isto merilo za določanje mednarodne sodne pristojnosti uporabil v poznejših predpisih, s katerimi so urejeni (a) pravo, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti; [58] (b) mednarodna sodna pristojnost za tožbe, povezane s preživninskimi zahtevki; [59] in (c) mednarodna sodna pristojnost za zahtevke iz naslova premoženjskih razmerij med zakoncema, povezane s tožbami za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze. [60]

86. Širši kot je pojem „običajno prebivališče“ iz člena 3 Uredbe št. 2201/2003, več sodišč držav članic bo potencialno pristojnih tudi na teh drugih področjih, zaradi česar se bo predvidljivost za zainteresirane osebe zmanjšala. [61]

[55] Posledica pogojev, od katerih je odvisno običajno prebivališče kot merilo za določitev pristojnosti, je v nekaterih primerih ta, da pristojnost enega sodišča izključuje pristojnost drugega in obratno, v drugih pa ta, da se pristojnost enega sodišča lahko prekriva s pristojnostjo drugega. Pogosto pride do položaja, v katerem bo več meril kazalo na pristojnost sodišč iste države članice.

[56] Po mnenju Komisije (točka 14 pisnih navedb, predloženih, ker obravnava ni bila opravljena) dopustitev dveh običajnih prebivališč osebe za namene člena 3 Uredbe št. 2201/2003 „supprime un aléa et augmente la sécurité juridique, en apportant à l'époux qui partage sa vie entre deux États, l'assurance qu'il peut saisir les juridictions de l'un de ces États sans risquer une décision d'incompétence, et les coûts associés à une telle procédure“. To stališče me ne prepriča. Odločanje o običajnem prebivališču ni nič manj težavno, če se dopusti, da jih je lahko več; nasprotno, ta številnost bi pomenila dodatno vprašanje, o katerem bi se moralo prepričati sodišče, ki odloča o sporu. Če bi se v člen 3 Uredbe dodala še ena podlaga pristojnosti, bi se povečala negotovost glede tega, kje je mogoče biti tožen, ki bi zadevala tudi zakonca, ki ima več kot eno običajno prebivališče.

[57] „Glede sodnih odločb o razvezi, prenehanju življenjske skupnosti ali razveljavitvi zakonske zveze je treba to uredbo uporabljati le za prenehanje zakonskih vezi in ne sme zadevati vprašanj, kot so razlogi za razvezo, premoženjske posledice zakonske zveze ali drugih pomožnih ukrepov.“

[58] Uredba Sveta (EU) št. 1259/2010 z dne 20. decembra 2010 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti (UL 2010, L 343, str. 10).

[59] Člen 3(c) Uredbe Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah (UL 2009, L 7, str. 1).

[60] Člen 5 Uredbe Sveta (EU) 2016/1103 z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema (UL 2016, L 183, str. 1).

[61] Ni nerazumno predpostaviti, da bi bilo treba zaradi takšne posredne dopustitve, da je za namene določitve pristojnosti mogoč obstoj več običajnih prebivališč, to dopustiti tudi v okviru razlage merila „običajnega prebivališča“, ki je v teh predpisih določeno za tožbe, kadar te niso akcesorne, ampak samostojne.

87. Osredotočil se bom zlasti na posledice za pravo, ki se uporabi za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti.

88. Z Uredbo št. 1259/2010 se skušajo „državljanom zagotoviti ustrezne rešitve glede pravne varnosti, predvidljivosti in prilagodljivosti“.[62] Za doseganje tega cilja bi se moralo za vsebino sporov vedno uporabiti le eno pravo, ne glede na to, katero sodišče države Unije odloča o razvezi zakonske zveze ali prenehanju življenjske skupnosti. Zato so navezne okoliščine iz Uredbe št. 1259/2010, čeprav jih je več, določene „kaskadno“, in ne alternativno.

89. Doseganje opisanega cilja se – čeprav v manjšem obsegu[63] – poleg tega opira na soodvisnost med *forum* in *ius*, ki je v členu 8 Uredbe št. 1259/2010 v okviru ureditve prava, ki se uporabi, če ga stranki ne izbereta, določena:

– kot načelno vodilo, in sicer zaradi ujemanja različnih podlag za pristojnost iz člena 3(1) Uredbe št. 2201/2003 z naveznimi okoliščinami iz člena 8 Uredbe št. 1259/2010;

– neposredno, kot subsidiarna rešitev: če stranki ne izbereta prava, ki se uporabi, in če ni mogoče uporabiti meril iz točk (a), (b) in (c) člena 8 Uredbe št. 1259/2010, se v skladu s točko (d) tega člena uporabi pravo države pristojnega sodišča.

90. Z ohlapno uporabo pojma običajnega prebivališča iz člena 3 Uredbe št. 2201/2003, v skladu s katero bi bila mednarodna sodna pristojnost, določena na podlagi tega merila, lahko razdeljena med sodišča različnih držav ali dodeljena sodiščem več držav, bi bil namen Uredbe št. 1259/2010 ogrožen z dveh vidikov:

– soodvisnost *forum* in *ius* bi bila razbita, če bi sodišče o zadevi odločalo kot sodišče kraja enega od običajnih prebivališč zakonca, vendar bi bilo treba uporabiti pravo druge države članic, ker je tam običajno prebivališče, ki je skupno obema zakoncema;[64]

– prišlo bi lahko do tega, da bi sodišči ali sodišča, ki so pristojna na podlagi običajnega prebivališča (običajnih prebivališč) zakonca, ki so v različnih državah članicah, na podlagi člena 8(d) Uredbe št. 1259/2010 uporabila pravo države kraja „sodišča, pred katerim poteka postopek“.

a) Člen 3(1)(a) in sodba Hadadi (člen 3(1)(b))

91. Ozka razlaga, ki jo predlagam, ni v nasprotju z razlago, ki jo je Sodišče uporabilo v sodbi Hadadi,[65] v kateri je v okviru člena 3(1)(b) Uredbe št. 2201/2003 ugotovilo, da so lahko pristojna sodišča več držav članic, kadar imajo zainteresirane osebe več državljanstev.[66]

[62] Uvodna izjava 9. Njen namen je tudi „preprečevanj[e] primerov, ko bi eden od zakoncev vložil tožbo za razvezo zakonske zveze pred drugim, da bi si tako zagotovil, da bo postopek potekal v skladu s tistim pravom, ki je po njegovem mnenju z vidika njegovih interesov ugodnejše“. Ta skrb pri členu 3 Uredbe št. 2201/2003, ki določa alternativne podlage pristojnosti, ni upoštevna; vseeno pa ga je treba po možnosti razlagati tako, da niso ogroženi cilji druge uredbe.

[63] Na zadevnem področju za razliko od drugih področij vzporednost med mednarodno sodno pristojnostjo in pravom, ki se uporabi, ni prva skrb: lahko odpade že, če stranki pravo, ki se uporabi, izbereta v skladu s členom 5(1)(a), (b) in (c) Uredbe. Poleg tega je treba spomniti, da se predpis, ki je posledica okrepljenega sodelovanja, ne uporablja v vseh državah članicah.

[64] Do tega bi lahko prišlo v obravnavanem sporu, če bi se francosko sodišče izreklo za pristojno na podlagi člena 3(1)(a), šesta alinea, Uredbe št. 2201/2003, obenem pa ugotovilo, da ima IB običajno prebivališče tudi na Irskem. V tem primeru bi se, če stranki ne bi veljavno izbrali drugega prava, v skladu s členom 8(a) Uredbe št. 1259/2010 za vsebinsko presojo spora uporabilo irsko pravo.

[65] Na to sodbo se v pisnih stališčih sklicujejo FA, točka 71 in naslednje, portugalska vlada, točka 36 in naslednje, Komisija, točki 13 in 32, ter IB v pisnih navedbah, ki jih je predložil, ker obravnava ni bila opravljena, točka 31.

[66] Sodba Hadadi, točka 51 in naslednje.

92. Razlike med zadevo, o kateri je bilo odločeno s sodbo Hadadi, in obravnavano zadevo so občutne. Sodišče je v omenjeni sodbi ugotovilo, da navezna okoliščina „državljanstvo“ ni omejena na „učinkovito državljanstvo“, pri čemer ta okoliščina v obravnavanem sporu sploh ni podana:

– prvič, pogoj „učinkovitosti“ državljanstva v členu 3 Uredbe št. 2201/2003 ni določen; je pa v njem določen pogoj, da je prebivališče „običajno“;

– drugič, državljanstvo, ki je podlaga za obstoj pristojnosti po členu 3(1)(b), mora biti vselej skupno. Če ima le en od zakoncev dvojno državljanstvo, drugi pa ne, se za namene omenjene določbe upošteva le državljanstvo, ki ga imata oba: zakonec, ki ima navadno državljanstvo, ni ne v slabšem ne v boljšem položaju.[67] Do tega pa bi lahko prišlo – če bi se dopustila možnost obstoja več običajnih prebivališč – na podlagi pravil o pristojnosti, ki temeljijo na običajnem prebivališču enega samega zakonca;[68]

– tretjič, državljanstvo je, kot je navedlo Sodišče, „nedvoumn[a] navezn[a] okoliščin[a], ki jo je enostavno uporabiti“,[69] medtem ko je treba za ugotovitev „učinkovitega“ državljanstva v vsakem primeru upoštevati celo vrsto okoliščin, pri čemer ni gotovo, da bo mogoče priti do jasnega rezultata.[70]

93. To bi lahko držalo tudi pri uporabi navezne okoliščine „običajnega prebivališča“. Vendar menim, da se težava ne odpravi (prej nasprotno) s sprejetjem, da je v primeru dvoma bolje dopustiti obstoj več kot enega običajnega prebivališča.

94. S tem se ne zagotovi, da bo med strankama manj sporov glede tega, katero prebivališče (izmed več prebivališč) je upoštevno za postopek. Nasprotno, s tem bi se spor še bolj zapletel: vsakič, ko bi ena od strank kot običajno navedla dve ali več prebivališč, bi bilo treba razjasniti, ali vsa dejansko obstajajo. Nazadnje bi se povečalo tveganje, da bo sodna pristojnost v končni fazi določena na podlagi „navadnega“ (in ne običajnega v smislu člena 3 Uredbe št. 2201/2003) prebivališča.

D. Nemožnost določitve običajnega prebivališča?

95. V Uredbi št. 2201/2003 so določene rešitve za primer, če je nemogoče določiti običajno prebivališče otroka, ne pa tudi, če gre za odraslo osebo.

96. Ta *molk* ni slučajen. V pozitivnem smislu je s tem izraženo, da ni oseb, katerih običajno prebivališče ni določljivo (čeprav je dokazovanje lahko težavno). V negativnem smislu pa je po mojem mnenju s tem potrjeno, da odrasla oseba za namene člena 3 Uredbe št. 2201/2003 ne more imeti dveh ali več običajnih prebivališč v različnih državah članicah.

[67] Zakonec z dvojnim državljanstvom, ki nastopa kot tožeča stranka, se zaradi dvojnega državljanstva ne more sklicevati na pristojnost dodatnega sodišča, vendar prav tako ni dodatnega sodišča, pred katerim je lahko tožen.

[68] Okoliščina, da ima zakonec več običajnih prebivališč, mu je lahko tako v prid – kadar nastopa kot tožeča stranka (zaradi člena 3(1)(a), peta in šesta alinea) – kot v škodo – če je v postopku tožena stranka, in sicer zaradi člena 3(1)(a), tretja alineja.

[69] Sodba Hadadi, točka 51.

[70] Prav tam, točka 55.

97. Če se zaradi razprave predpostavi, da ni tako in da je res nemogoče določiti,[71] katero od več prebivališč je *to* običajno prebivališče v smislu člena 3 Uredbe št. 2201/2003, si je mogoče zamisliti ti rešitvi:

– v skladu s prvo, ki ji daje prednost Komisija,[72] bi to, da je eno od dveh (ali več) življenjskih središč zadevne osebe v državi članici sodišča, pri katerem je bila vložena tožba za razvezo, zadostovalo, da se to sodišče izreče za pristojno;

– v skladu z drugo nobeno od teh življenjskih središč v različnih državah članicah ne bi bilo primerno za dodelitev sodne pristojnosti na podlagi običajnega prebivališča.

98. Na podlagi zgoraj podanih argumentov proti dopustitvi, da ima isti posameznik v okviru člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 lahko obenem več običajnih prebivališč, se bolj zavzemam za drugo možnost, ker pomeni manjšo motnjo za delovanje celotnega sistema.

99. Drugonavedena možnost (pri kateri bi šlo za izjemo) bi potrdila neprimernost uporabe navezne okoliščine „običajnega prebivališča“ za določitev mednarodne sodne pristojnosti. Zaradi tega stranki ne bi nujno ostali brez pravnega varstva znotraj Unije, če bi se uporabilo katero od preostalih meril iz člena 3(1) Uredbe št. 2201/2003[73] ali če bi se upoštevale podlage za pristojnost, opredeljene v zakonodajah držav članic,[74] katerih subsidiarna uporaba je določena v členu 7.

100. Menim, da bi bilo le subsidiarno (torej če so omenjene možnosti izčrpane ali izključene) in izjemoma – če je to nujno za preprečitev položaja, v katerem bi se odreklo sodno varstvo – sprejemljivo, da se pristojnost dodeli sodiščem v kateri koli od držav članic, v katerih ima zakonec prebivališče, če nobenega od teh prebivališč ni mogoče označiti za običajno prebivališče v smislu člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003.

V. Predlog

101. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na vprašanje, ki ga je postavilo cour d’appel de Paris (pritožbeno sodišče v Parizu, Francija), odgovori:

Člen 3(1)(a) Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 je treba razlagati tako, da se za določitev pristojnosti vsakemu zakoncu lahko prizna le eno običajno prebivališče.

Če zakonec obenem živi v dveh ali več državah članicah, tako da nikakor ni mogoče določiti, da je v eni od njih njegovo običajno prebivališče v smislu člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003, bi se morala mednarodna sodna pristojnost določiti na podlagi drugih meril iz te uredbe in po potrebi na podlagi subsidiarnih meril po zakonodajah držav članic.

[71] Verjetnost, da imata položaja *enako* značilnih elementov običajnega prebivališča, je zelo majhna. Sodišča bi si morala zaradi upoštevanja Uredbe št. 2201/2003 prizadevati določiti eno, kot sem pojasnil v točki 71 in naslednjih teh sklepnih predlogov.

[72] Točki 33 in 34 njenega pisnega stališča in predlog rešitve.

[73] Na podlagi podatkov, ki so mi v obravnavani zadevi na voljo, menim, da bi gospod IB lahko tožbo vložil na Irskem kot državi kraja zadnjega skupnega običajnega prebivališča zakoncev, kjer še vedno prebiva eden od njiju, in kot državi kraja običajnega prebivališča tožene stranke.

[74] Irska napačno navaja (točka 10 pisnih navedb, ki jih je predložila, ker obravnava ni bila opravljena), da vse države članice v svojih zakonodajah določajo subsidiarne pristojnosti. Poleg tega je možno, da se, četudi bi jih določale, nanje v konkretnem primeru ne bi bilo mogoče sklicevati zaradi omejitve iz člena 6 Uredbe št. 2201/2003.

V takem primeru bi bila izjemoma lahko pristojna sodišča držav članic prebivališča zakonca, ki ni njegovo običajno prebivališče, če iz uporabe Uredbe št. 2201/2003 in subsidiarnih podlag za pristojnost ne bi izhajala mednarodna sodna pristojnost sodišč nobene države članice.